

Ρωμαίικο Ημερολόγιο 2013, Πόλη 2013
[Romeiko İmerologio 2013]
©εκδόσεις ιστός / istos yayin, İstanbul 2013
Πρώτη Έκδοση / Birinci Basım: Ιούνιος / Haziran 2013

Συντονισμός Έκδοσης:
Γιώργος Μπενλίσοϊ

Επιμέλεια Έκδοσης:
Νίκη Χριστοπούλου, Φοίβος Νομικός

Γραφιστική Επιμέλεια:
Αϊκούτ Καπλάν

εκδόσεις ιστός / istos yayin
Mumhane Caddesi, No: 39, Aziz Andrea Manastırı Hanı, Kat 5,
Karaköy-İstanbul
Tel: +90 212 243 41 61
www.istospoli.com e-mail: info@istospoli.com

ISBN: 978-605-4640-12-6

Εκτύπωση: Fabrika Basım, Cendere Caddesi, No: 11 Kağıthane, İstanbul
Tel: +90 212 294 38 00

ΡΩΜΑΪΚΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ 2013

Νέα της Ρωμαϊκής Κοινότητας • Ιστορικά • Κοινωνικά
Στατιστικά • Τέχνες και γράμματα • Γεύσεις και παραδόσεις

ιστός

istos

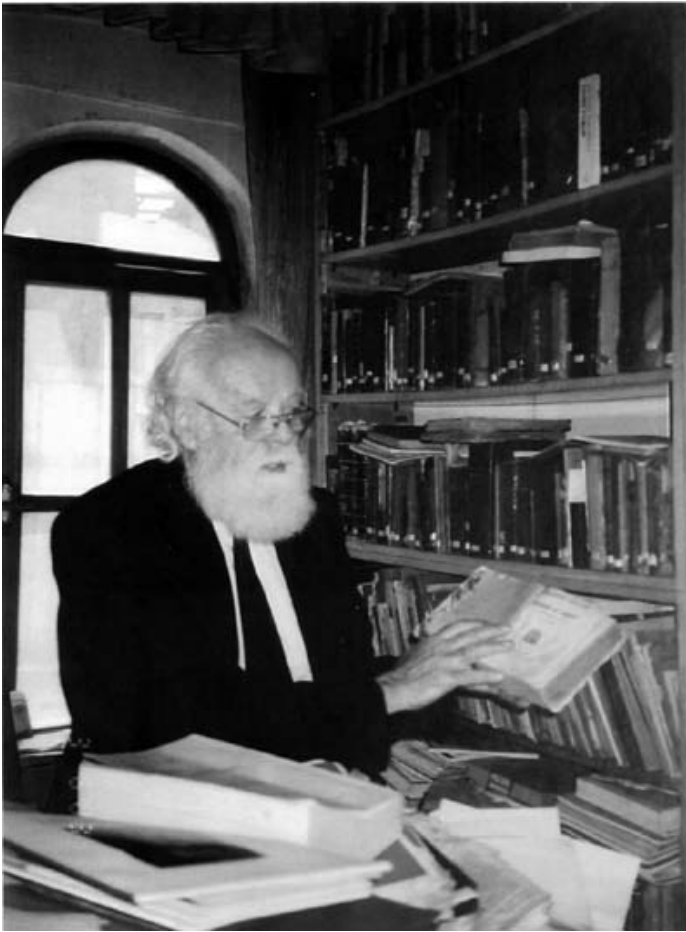
Βιβλιοθήκη Πατρός Μελετίου Σακκουλίδη- Σισμανόγλειο Μέγαρο

Γενικό Προξενείο της Ελλάδος στην Κωνσταντινούπολη

Ευαγγελία Αχλάδη

Ο π. Μελέτιος Σακκουλίδης (1926-2009)

Ο πρεσβύτερος Μελέτιος Σακκουλίδης γεννήθηκε το 1926 στη Χαλκηδόνα. Φοίτησε στο Γυμνάσιο της Μεγάλης του Γένους Σχολής και το 1949 αποφοίτησε από την Ιερά Θεολογική Σχολή Χάλκης. Από το 1968 μέχρι και το θάνατό του, υπηρέτησε ως Ιερατικός Προϊστάμενος στην περιοχή Βλάχκας-Υψωμαθείων. Η πρωτοβουλία του για την ίδρυση του Συνδέσμου Εργαζομένων Κοριτσιών το 1956, ο διορισμός του στο Ναό των Αγίων Αναργύρων στο Γηροκομείο Βαλουκλή το 1977, καθώς και η πλούσια αλληλογραφία του με το Πατριαρχείο για βοηθήματα, προικοδοτήσεις, πιστοποιητικά απορίας, συνιστούν επιπλέον μαρτυρία της αγάπης του για τους ενορίτες του και της συνολικότερης κοινωνικής προσφοράς του. Το 1985 του απονεμήθηκε το οφφί-

κιο του Μεγάλου Οικονόμου της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας, το οποίο είναι και το ανώτερο αξίωμα εγγάμου κληρικού. Ήταν μέλος πολλών επιτροπών του Πατριαρχείου και, επί 15 περίπου χρόνια, συντάκτης του τυπικού του ετήσιου Ημερολογίου του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Παράλληλα με την ιερατική του σταδιοδρομία, ο π. Μελέτιος επέδειξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την ιστορία και την πνευματική παραγωγή των Ελλήνων της Πό-

λης και της Μικράς Ασίας και αφιερώθηκε από πολύ νωρίς στη συλλογή παλαιών βιβλίων, εφημερίδων, επιστολικών δελταρίων κ.ά., με ιδιαίτερη έμφαση στις ελληνικές εκδόσεις Κωνσταντινούπολης, διασώζοντας έτσι σπάνια ντοκουμέντα για την μακραίωνη ιστορία της ρωμαϊκής κοινότητας της Πόλης. Η συλλογή Σακκουλίδη αποτελεί μια πολύτιμη πηγή για την ιστορία της ρωμαϊκής κοινότητας της Πόλης, του Μικρασιατικού Ελληνισμού καθώς και για την ιστορία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας γενικότερα.

Η Συλλογή Σακκουλίδη

Στο Σισμανόγλειο Μέγαρο φυλάσσεται το τμήμα της συλλογής βιβλίων του μακαριστού πατρός Μελετίου Σακκουλίδη, το οποίο δώρισε στο Γενικό Προξενείο της Ελλάδας στην Κωνστα-

ντινούπολη η κόρη του, Ήβη Σακκουλίδου. Η βιβλιοθήκη δεν διαθέτει αναγνωστήριο, αλλά οι ερευνητές έχουν πρόσβαση ηλεκτρονικά στον κατάλογο της βιβλιοθήκης, ο οποίος ανανεώνεται κάθε μήνα έως την ολοκλήρωση της καταγραφής όλων των τεκμηρίων. Στόχος της ειδικής αυτής ερευνητικής βιβλιοθήκης είναι η ψηφιοποίηση και η ανάρτηση στο διαδίκτυο όλων των τίτλων που δεν προστατεύονται από τον νόμο για τα πνευματικά δικαιώματα. Η πλέον επικαιροποιημένη έκδοση του καταλόγου αναρτάται στην ιστοσελίδα www.mfa.gr/sismanogliomegaro, ενώ τα τεκμήρια που ψηφιοποιούνται αναρτώνται στο ψηφιακό αποθετήριο «Μέδουσα» <http://medusa.libver.gr> και μέσω αυτού, στην ευρωπαϊκή βάση δεδομένων Europeana. Η συλλογή περιλαμβάνει περίπου 12.500 τίτλους, εκ των οποίων έχουν καταγραφεί οι 6.300. Έως το τέλος του 2012 αναρτήθηκαν στο διαδίκτυο 650 ψηφιοποιημένα βιβλία. Οι ερευνητές μπορούν να ζητήσουν την κατά προτεραιότητα ψηφιοποίηση και ανάρτηση στο ψηφιακό αποθετήριο «Μέδουσα» τίτλων, τους οποίους έχουν εντοπίσει στον ηλεκτρονικό κατάλογο. Η κάθε εγγραφή και ανάρτηση τίτλου στη «Μέδουσα» περιέχει πλήρη βιβλιογραφικά στοιχεία, εικόνα της σελίδας τίτλου, σελίδες περιεχομένων, αν υπάρχουν, και το πλήρες κείμενο. Η αναζήτηση τεκμηρίων στη Μέδουσα είναι δυνατή βάσει τίτλου, ονόματος συγγραφέως, τόπου και χρόνου έκδοσης και γενικές λέξεις-κλειδιά, όπως π.χ. «Σχολεία και Εκπαίδευση», «Μουσική», «Εστίες Ελληνισμού», «Ιδρύματα και Σύλλογοι», αλλά και ειδικότερες, όπως π.χ. «Ζάππειο Εθνικό Παρθεναγωγείο», «Ιερά Θεολογική Σχολή της Χάλκης», κ.ά.

Η συλλογή Σακκουλίδου αποτελεί μια μοναδική συλλογή βιβλίων, που εκδόθηκαν κυρίως στην Κωνσταντινούπολη, αλλά και σε άλλες εστίες του Ελληνισμού στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. Περιλαμβάνει κατά κύριο λόγο ελληνικές εκδόσεις, που έχουν εκδοθεί στην Οθωμανική Αυτοκρατορία/Τουρκία (60%), στην Ελλάδα (22%), και σε πολύ μικρότερα ποσοστά σε άλλα εκδοτικά κέντρα, όπως Βενετία, Ρώμη, Λειψία, Βιέννη, Λονδίνο, κ.ά.. Από τα βιβλία που έχουν εκδοθεί στην Οθωμανική Αυτοκρατορία/Τουρκία, η συντριπτική πλειοψηφία είναι εκδόσεις που έχουν πραγματοποιηθεί στην Κωνσταντινούπολη (92%), ενώ τα υπό-

λοιπα έχουν εκδοθεί σε άλλα σημαντικά κέντρα του Ελληνισμού στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, όπως στην Σμύρνη ή την Τραπεζούντα. Χρονικά οι εκδόσεις αυτές καλύπτουν την περίοδο από τις αρχές του 17ου έως τις αρχές του 21ου αι., με μεγαλύτερη πυκνότητα τίτλων το δεύτερο μισό του 19ου αι. –την μετά το Tanzimat περίοδο– και το πρώτο μισό του 20ου αι., και αναφέρονται σε κάθε όψη της ζωής των Ελλήνων στην Οθωμανική Αυτοκρατορία και ιδιαιτέρως στην Κωνσταντινούπολη, καθώς και στην τοπογραφία και την ιστορία της Πόλης.

Το παλαιότερο βιβλίο της συλλογής είναι το κείμενο αρχαιοελληνικής γραμματείας «Αρισταινέτου Επιστολαί», που έχει εκδοθεί το 1610 στο Παρίσι. Από τις εκδόσεις Κωνσταντινούπολης, η παλαιότερη είναι η έκδοση του Πατριαρχικού Τυπογραφείου το 1799 στα ελληνικά και στα караμανλίδικα, με τίτλο «Βιβλίον Ψυχωφελέστατον περιέχον διδασκαλίαν πρὸς τὸν πνευματικὸν, τοὺς κανόνας τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Νηστευτοῦ, καὶ συμβουλήν πρὸς τὸν μετανοοῦντα. Ἦδη πρῶτον ἐπὶ τῆς ἐνθέου Πατριαρχείας τοῦ Παναγιωτάτου καὶ Θειοτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Κυρίου Νεοφύτου. Τύποις ἐξεδόθη εἰς Τουρκικὴν ἀπλὴν διάλεκτον πρὸς ὠφελείαν τῶν χρείαν ἔχόντων ἀπλουστᾶτων ἐκείνων εὐσεβῶν Χριστιανῶν».

Η αμέσως παλαιότερη έκδοση στα ελληνικά είναι η «Ἱερογραφικὴ Ἀρμονία ἐκ Διαφόρων ἐμμέτρων ποιημάτων Θεοδώρου τοῦ Πτωχοπροδρόμου, Γεωργίου τοῦ Πισιδίου καὶ Νικηφόρου τοῦ Ξανθοπούλου» του Αρχidiaκόνου κυρ. Κυρίλλου του 1802 και δύο εκδόσεις του 1803, ὅλες του Πατριαρχικού Τυπογραφείου: η «Τοῦ Ναυκλήρου ἐφημερινὴ εἰς τὸ πέλαγος πρᾶξις ἥγουν μέθοδος βραχεία καὶ εὐκόλος τοῦ νὰ κρατοῦν λογαριασμὸν τῆς ὁδοιπορίας ἐνός Καραβιοῦ εἰς θάλασσαν μεγάλην. Περιέχουσα καὶ πίνακας τοὺς εἰς τὴν πρᾶξιν τῆς Ναυτικῆς ἀναγκαίους. Μεταφρασθεῖσα μὲν ἐκ τῆς ἰταλικῆς διαλέκτου παρὰ τοῦ Ἱεροδιακόνου Κυρίου Σπυριδῶνος Ζαφαράνα Κεφαλληνιέως. Διὰ προτροπῆς τοῦ κυρ Ἰωάννου Ἀναστασίου Σβορώνου τοῦ λεγομένου Ἀρσένη...» και το «Εὐχολόγιον τὸ Μέγα ἐν ᾧ περιέχονται κατὰ τᾶξιν αἱ τῶν ἑπτὰ μυστηρίων Ἀκολουθίαι».

ΤΟΥ ΝΑΥΚΛΗΡΟΥ
ΕΦΗΜΕΡΙΝΗ ΕΙΣ ΤΟ ΠΕΛΑΓΟΣ

ΠΡΑΞΙΣ. ΗΓΟΥΝ

Μέθοδος βραχεία ή εύκολος τῆ νά κρατῆν λογαριασμόν
τῆς ὁδοιπορίας ἐνός Καραβίου εἰς Θάλασσαν μεγάλην.

Περιέχουσα ή Πίνακας τῆς εἰς τήν πράξιν
τῆς Ναυτικῆς ἀναγκαίης.

Μεταφρασθεῖσα μόν ἐκ τῆς Ἰταλικῆς διαλέκτου
παρά τῆ Ἱεροδιακόνου Κυρίου

ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΖΑΦΑΡΑΝΑ ΚΕΦΑΛΗΝΙΕΩΣ.

Διά προτροπῆς τῆ Κυρ Ἰωάννου Ἀναστασίου
Σβορώνου τῆ λεγομένου Ἀρσίνου.

Ἦδη δέ ἐπιθεωρηθεῖσα ἀκριβῶς ή πολλοῦ ὡς οἶόντε τήν
Φράσιν ἐπιδιορθωθεῖσα. Προσέτι ή ἐπαυξηθεῖσα ἐκ
τῆς δευτέρας τῆ Ἰταλικῆ ἐκδόσεως, τύποις ἐξεδό-
θη δι' ἐξόδων ή δαπάνης ἀδράς. Ἀγωνίμην
τινός Φιλογώνης. καί τῶν Κυρίων.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΣΒΟΡΩΝΟΥ ΣΤΕΛΙΟΥ ΚΡΑ-
ΣΑ. ΚΑΙ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΑΛΙΓΑ ΤΟΥ ΣΟΦΙΑΝΟΥ.

Εἰς κοινήν τοῦ γένους ὠφελείαν.

Κορινθία Ἐκδοσις
Ἐκδοσις ἀνεπίσημη.
αω σ'.

Ἐν τῆ τῆ Πατριαρχείᾳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως
ὡς Τυπογραφεῖον. Ἔτει 1803

Παρ' όλο που η συλλογή περιλαμβάνει βιβλία σε γλώσσες όπως τουρκικά, αραβικά, οθωμανικά, γαλλικά, γερμανικά, αγγλικά και πλούσια θεματολογία -αρχαιοελληνική γραμματεία, αρχαιολογία, νομικά, λεξικά, εκπαίδευση, σχολικά εγχειρίδια, ιστορία, βιβλιογραφίες, φιλοσοφία, εφημερίδες-περιοδικά, οδηγοί μουσείων, φιλοτελισμός, ελευθεροτεκτονισμός, βιογραφίες, η ιδιαίτερη αξία της βρίσκεται στις ελληνικές εκδόσεις Κωνσταντινούπολης, σπάνια και ανεκτίμητα τεκμήρια για όσους μελετούν την ιστορία των Ελληνορθόδοξων Κοινοτήτων στην Οθωμανική Αυτοκρατορία και, ιδιαιτέρως, της Ρωμαίικης κοινότητας της Πόλης, καθώς και θέματα όπως η τοπογραφία και ιστορία της Κωνσταντινούπολης, η ελληνόφωνη εκπαίδευση, το Οικουμενικό Πατριαρχείο, η εκδοτική δραστηριότητα των Ελλήνων της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, κ.ά..

Η αξία της συλλογής αυξάνεται από το γεγονός ότι πολλές εκδόσεις συνιστούν πολύτιμες ενότητες. Η μεγαλύτερη ενότητα (28%) είναι οι εκδόσεις με εκκλησιαστικό, θρησκευτικό χαρακτήρα, φυσικό επόμενο για μια κοινότητα που οργανώνει την ζωή της με άξονα το Οικουμενικό Πατριαρχείο και τις ενορίες. Άλλες σημαντικές υπο-συλλογές είναι η ενότητα με τα, περισσότερα από 700, Καταστατικά Ελληνικών Κοινοτήτων και Κανονισμούς Ιδρυμάτων και Συλλόγων, η ενότητα με 190 ημερολόγια-λευκώματα, οι 160 εκδόσεις στα караμανλίδικα, η ενότητα με τα 150 μουσικά βιβλία, η ενότητα με τα 630 σχολικά εγχειρίδια και εκδόσεις σχετικές με την ελληνική εκπαίδευση, εκδόσεις αρχαιοελληνικής γραμματείας, καθώς και γενικές βιβλιογραφίες. Η συλλογή περιλαμβάνει αρχαιολογικό υλικό, όπως το μαθητολόγιο του σχολείου Αϊναλίτσεσμε, αρχεία της Κοινότητας Κοντοσκαλίου, αντίγραφα πατριαρχικών εγκυκλίων, αλληλογραφία της ενορίας Κοντοσκαλίου με την Πρωτοσυγκελεία του Πατριαρχείου, εκθέσεις «περὶ βοηθημάτων ἀπόρων» και «προικοδοτήσεων», «ἐγγυητικῶν πρὸς ἔκδοσιν ἀδείας θρησκευτικοῦ γάμου» (1950-1968) πιστοποιητικά γάμου, και πρακτικά της Φιλοπτώχου Αδελφότητος Κοντοσκαλίου «Ἡ Μεταμόρφωσις».

Ενόπτες της Συλλογής Σακκουλίδη

- Λειτουργικά-Εκκλησιαστική ιστορία

Η ενότητα «εκκλησιαστικά-λειτουργικά βιβλία» συνιστά το 28% της συλλογής (1.755 τίτλοι) και θεματικά περιλαμβάνει λειτουργικά και θεολογικά βιβλία, βίους αγίων, εκκλησιαστική ιστορία, ιστορία του Οικουμενικού Πατριαρχείου, σχέσεις Οικουμενικού Πατριαρχείου με άλλες εκκλησίες, ιστορία της Θεολογικής Σχολής της Χάλκης, κ.ά. Το παλαιότερο από τα λειτουργικά βιβλία έχει τυπωθεί στην Βενετία το 1740 και είναι το «Μὴν Φεβρουάριος Περιέχων τὴν Πρέπουσαν αὐτῷ Ἄπασαν Ἀκολου-

θίαν... παρὰ Ἀλεξάνδρου Καγκελλαρίου, Ἐνετίσιν, 1740. Παρὰ Νικολάῳ τῷ Σάρῳ», ἐνῶ ἡ παλαιότερη ἐκδοσὴ Κωνσταντινούπολης εἶναι τοῦ 1820: τὸ «Ἀρχιερατικὸν Περιέχον τὰς Θείας Λειτουργίας Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, Βασιλείου τοῦ Μεγάλου καὶ Γρηγορίου τοῦ Διαλόγου [...] ἐπιμελεία τῶν συντόνων τῶν Πανιερωτάτων Ἐφόρων τῆς Πατριαρχικῆς Τυπογραφίας, ἐκδοθὲν ἐν τῷ κατὰ τὰ Πατριαρχεῖα Ἑλληνικῷ Τυπογραφείῳ».

Ἀπὸ τὰ μὴ λειτουργικά, θεολογικά βιβλία, παλαιότερη εἶναι ἡ ἐκδοσὴ «Θεία Γραφή δηλαδὴ Παλαιᾶς καὶ Νέας Διαθήκης Ἄπαντα [...] παρὰ Νικολάῳ Γλυκεῖ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων», ἡ ὁποία ἔχει ἐκδοθῆ ἰσὴν Βενετία το 1687, ἐνῶ ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις Κωνσταντινούπολης, παλαιότερες εἶναι οἱ δυο ἐκδόσεις τοῦ Πατριαρχικοῦ Τυπογραφείου, ἡ «Διδασκαλία εὐσύνοπτος τοῦ Μακαρίου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Σχολαρίου...» τοῦ 1806 καὶ

η «Ἐξήγησις τῶν κατὰ πᾶσαν Κυριακὴν Ἀναγνωσμάτων ἐκ τῶν ἱερῶν Πράξεων τῶν ἁγίων καὶ Θεοπνεύστων Ἐπιστολῶν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου...» του 1807.

- Κανονισμοὶ Ἰδρυμάτων/Συλλόγων, Καταστατικά Κοινοτήτων, Εκθέσεις-Λογοδοσίες

Μία ἀπὸ τις πολυτιμότερες ἐνότητες εἶναι αὐτή που περιλαμβάνει Καταστατικά Κοινοτήτων, Κανονισμοὺς καὶ Εκθέσεις / Λογοδοσίες Ἰδρυμάτων (Ἐθνικά Φιλανθρωπικά Καταστήματα, Εκκλησίες, Σχολεῖα) καὶ Συλλόγων (αθλητικοί, επαγγελματικοί, τοπικοί, ιεροσφαλτών), κυρίως τῆς Κωνσταντινούπολης, ἀλλὰ καὶ ἄλλων ἐλληνορθόδοξων κοινοτήτων τῆς Οθωμανικῆς Αυτοκρατορίας. Οἱ περίπου 700 κανονισμοὶ συνιστοῦν πολύτιμες μαρτυρίες τῆς ἱστορίας τῶν ἐλληνορθόδοξων κοινοτήτων, καθὼς καὶ τοῦ ἐπίσημου φορέα που τις εκπροσωπεῖ, τοῦ Οικουμενικοῦ Πατριαρχείου.¹ Οἱ ἐλληνορθόδοξες κοινότητες θεσμοθετοῦν τὴ λειτουργία τους ἀπὸ τὴ δεκαετία τοῦ 1870, στὴ βάση ἀτυπῶν πρακτικῶν που προϋπῆρχαν. Στις περισσότερες περιπτώσεις οἱ ἐκθέσεις δημογεροντίας / εφορείας σχολείων, καθὼς καὶ οἱ κανονισμοὶ ἰδρυμάτων καὶ συλλόγων, ἀποτελοῦν τὰ παλαιότερα τεκμήρια, μέσα ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀνιχνεύουμε τὴν ἱστορία τῶν κοινοτήτων πρὶν καὶ μετὰ τὴν θεσμοποίησή τους. Ἡ ἀξία τους εἶναι ἀκόμα μεγαλύτερη γιὰ τις ἐνορίες καὶ τις κοινότητες τῆς Πόλης, οἱ ὁποῖες δὲν ἐνώθηκαν ποτέ σε μιὰ ἐνιαία Ὁρθόδοξη Κοινότητα Κωνσταντινούπολης, ἀν καὶ κάποιες ἐνορίες συνενώνονται σε χωριστὲς κοινότητες –π.χ. κοινότητα Σταυροδρομίου, Χαλκηδόνας. Γιὰ μιὰ ἀπὸ τις παλαιότερες κοινότητες τῆς Πόλης, ἐκεῖνη τῆς Χαλκηδόνας, τὸ παλαιότερο τεκμήριό τῆς συλλογῆς εἶναι ὁ «Κανονισμὸς τῆς ἐν Χαλκηδόνι Ἐλεήμονος Ἀδελφότητος καὶ τοῦ Παρθεναγωγείου Αὐτῆς», τοῦ 1863, ἐνῶ ὁ «Κανονισμὸς Διέπων

1) Διοργανισμὸς τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐν ἀπάσαις ...1851, Κανονισμὸς τῆς Πατριαρχικῆς Κεντρικῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἐπιτροπῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1873, Ὁδηγὸς τῆς Πρώτης καὶ Μέσης ἢ τῆς Δημοτικῆς καὶ Γυμνασιακῆς Παιδείσεως ὑπὸ Μ. Παρανάκα, γυμνασιάρχου ἐν Χαλκηδόνι, 1874, Κανονισμὸς τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐθνικῶν Φιλανθρωπικῶν Καταστημάτων, 1887, Γενικὸς Κανονισμὸς τῶν Κοινοτικῶν Σχολῶν τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Κωνσταντινουπόλεως, 1897.

τὰ Κοινοτικά τῆς Ἐπαρχίας Χαλκηδόνος» τυπώνεται το 1899. Για την ενορία Κοντοσκαλίου, οι δυο παλαιότεροι κανονισμοί έχουν ημερομηνία έκδοσης 1846 και είναι το «Σχέδιον Κανονισμοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου τῆς Ἁγίας Κυριακῆς κατὰ τὸ Κοντοσκάλιον» και ο «Κανονισμὸς τῶν Ἀλληλοδιδασκτικῶν καὶ Ἑλληνικῶν Σχολείων», και οι δυο εκδόσεις του Πατριαρχικοῦ Τυπογραφείου.

Για τις περισσότερες ενορίες –Γαλατά, Φανάρι, Διπλοκιόνιο, Ξηροκρήνη, Υψωμαθειά, Εγρί-Καπού, Χάλκη, Αντιγόνη– οι Κανονισμοί Σχολείων και Συλλόγων αποτελούν συχνά τις πρώτες μαρτυρίες κοινοτικής οργάνωσης.² Η ενότητα αυτή περιλαμβάνει επίσης Καταστατικά Ἑλληνορθόδοξων Κοινοτήτων της Θράκης και της Μικρᾶς Ασίας,³ καθώς και τοπικῶν συλλόγων της Πόλης,⁴ τα οποία τυπώνονται στην Κωνσταντινούπολη. Την περίοδο 1908-1912 τυπώνονται ή επανατυπώνονται Καταστατικά πολλῶν Κοινοτήτων, ενώ οι Κανονισμοί Ἑλληνικῶν / Πολιτικῶν Συλλόγων αποτελούν μαρτυρίες της νέας ατμόσφαιρας που εἶχε

2) Πρακτικά τῆς ἐν Χάλκῃ Φιλοπτώχου Ἀδελφότητος Κυριῶν, 1863, Πρακτικά τῆς ἐν Φαναρίῳ Φιλοπτώχου Ἀδελφότητος, 1864, Ἐκθέσεις καὶ Ἰσολογισμὸς τῆς τε Δημογεροντίας καὶ τῆς Ἐφορείας τῶν Σχολείων τῆς Κωμοπόλεως Ταταούλων, 1865, Κανονισμὸς τῶν ἐν Διπλοκιονίῳ Σχολείων τῶν Ἀρρένων, 1866, Λογοδοσία τῆς Ὑπὲρ τῆς Μεγάλῃς τοῦ Γένους Σχολῆς Ξηροκρήνης, 1872, Κανονισμὸς τῆς ἐν Θεραπείῳ Ἀγαθοεργοῦ Ἀδελφότητος, 1874, Κανονισμὸς τοῦ ἐν τῇ Νήσῳ Ἀντιγόνη Δημοτικοῦ Σχολείου τῶν Ἀρρένων, 1875, Κανονισμὸς τῆς ἐν Βαφεοχωρίῳ Ἀδελφότητος ἢ «Σύμπνοια», 1880, Κανονισμὸς τῆς ἐν Ἐγρί-Καπού Ἀδελφότητος Ὁμοφροσύνης, 1885, Κανονισμὸς τῶν Ἐκπαιδευτηρίων τῆς ἐν Γαλατᾷ Ἑλληνικῆς Ὁρθοδόξου Κοινότητος, 1890, Κανονισμὸς τῆς παρὰ τὸ Βυζάντιον Φιλεκπ. καὶ Φιλοπτώχου Ἀδελφότητος «Ὁ Ἅγιος Θεράπων», ἰδρυθεῖσα τὸ 1908, ἐν Σιρκετζῆ, 1912, κ.ά..

3) Κανονισμὸς τῆς ἐν Ἡρακλείᾳ Φιλομούσου Ἀδελφότητος «Ἡ Πέρινθος», 1874, Θρακικὸς Φιλεκπαιδευτικὸς Σύλλογος ἐν Ραιδεστῷ, 1874, Κανονισμὸς τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς τῶν Ἀρτακνῶν Ἀδελφότητος «Ἡ Κύζικος», 1876, Κανονισμὸς τῆς ἐν Χοσισίτῃ Φιλομούσου Ἀδελφότητος «Ἡ Σελασφόρος», 1879, Κανονισμὸς τῆς ἐν Χαρταλιμῆ Φιλοπτώχου καὶ Φιλομούσου Ἀδελφότητος «Ἅγιοι Θεόδωροι», 1881, Κανονισμὸς τοῦ ἐν Πύργῳ Φιλεκπαιδευτικοῦ Συλλόγου «Ὁ Εὐξείνος Πόντος», 1889, Κανονισμὸς τοῦ ἐν Κοτναίῳ Συλλόγου «Ἡ Παλιγγενεσία», 1909, Κανονισμὸς τῆς Ἑλληνικῆς Ὁρθοδόξου Κοινότητος Δεδέαγατς, 1912. κ.ά.

4) Κανονισμὸς τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Φιλεκπαιδευτικῆς Μακεδονικῆς Ἀδελφότητος, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1871, Ἐπετηρὶς τοῦ Θρακικοῦ Φιλεκπαιδευτικοῦ Συλλόγου, 1872-1874, Κανονισμὸς καὶ Λογοδοσία τῆς Χιακῆς Ἀδελφότητος, 1905, κ.ά.

2623

ΤΗ ΣΕΒΑΣΤΗ ΕΦΟΡΙΑ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ
ΧΑΛΚΗΣ
ΑΠΟΚΡΟΜΑΤΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΔΕΣΜΑΤΑ
ΜΕΤΑ ΣΥΝΟΔΙΑΣ ΕΛΑΦΡΑΣ ΚΑΕΙΔΟΚΥΜΩΔΟΥ
ΜΕΛΟΠΟΙΗΘΕΝΤΑ
ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΟΠΑΙΔΩΝ
ΥΠΟ
ΓΟΤΘΟΥ ΓΡΥΝΕΚΕ
Professeur de Musique
A L'ÉCOLE COMMERCIALE GRECOJE
DE
HALKI Pr. 5 Fr.
CONSTANTINOPLE.

Ίδρυτρια τοῦ μελοποιήσαντος
Επιτελεσθεῖσα παρὰ τοῦ Α. Αποκρισταρχοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

HIS MASTERS VOICE

SAHİBİNİN SESİ
Klasik Eseler
DANS ve
Rumca Sarkilar

ΦΕΝΕΡ ΚΟΥΛΛΕΣΙΝ

ΧΙΚΙΑΓΕΣΙ

3128

معارق عوميه نظارت جلیه سناک رخصتیه
۱۵ شوال ۱۳۰۰ و ۶ اگستوس ۹۹ نومرو ۶۴۱
امصارقی امرقان مسیونر شرکتی طرفندن تسویه اولندرق

ΙΣΤΑΝΪΟΥΛ

ΜΑΤΪΛΛΑΙ ΔΡΑΜΙΑΝ

1883

επικρατήσει μετά την Νεοτουρκική Επανάσταση.⁵ Οι εκδόσεις ή επανεκδόσεις καταστατικών πυκνώνουν την περίοδο 1919-1922.⁶

– Σχολικά βιβλία και Εγχειρίδια

Η ενότητα “σχολικά βιβλία” περιλαμβάνει 600 σχολικά εγχειρίδια που διδάσκονταν στα κοινοτικά και ιδιωτικά σχολεία της Πόλης, στην πλειοψηφία τους εκδόσεις Κωνσταντινούπολης. Οι παλαιότερες εκδόσεις Κωνσταντινούπολης της ενότητας αυτής είναι οι εκδόσεις του Πατριαρχικού Τυπογραφείου «Ἐγχειρίδιον περὶ Συντάξεως τῶν τοῦ Λόγου μερῶν», του 1816 και η «Νέα Ἀριάδνη», 1816. Ακολουθούν το «Ἐγχειρίδιον Ἑλληνικῆς Γραμματικῆς ἢ Στοιχειώδης Τεχνολογικὸν ὑπὸ Β. Δ. Καλλιφρόνης», 1831, η «Γραμματικὴ τῆς Ἀρχαίας καὶ τῆς Σημερινῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης, ὑπὸ Νεοφύτου Βάμβα», 1846, η «Σύνοψις τῆς Γενικῆς Ἱστορίας, ὑπὸ Κωνσταντίνου Ζαχαριάδου», 1862, η «Πρακτικὴ Ἀριθμητικὴ πρὸς Χρῆσιν τῶν Ἑλληνικῶν Σχολείων, ὑπὸ Ἀναστασίου Χουρμουζιάδη», 1871, το «Ἐν Ἄνθος Ἐπιστημονικὸν Ἦτοι Μετεωρολογία, ὑπὸ Φ. Ζούρχες», 1880, η «Τοπογραφία Κωνσταντινουπόλεως», 1895, κ.ά.

– Λογοτεχνία

Η ενότητα «λογοτεχνία» περιλαμβάνει περισσότερους από 500 τίτλους, με παλαιότερη την «Τραγωδία Ἑλληνικὴ Ἀσπασία, «ὑπὸ Κ. Ἰακωβάκη Ρίζου τοῦ Νερολοῦ», έκδοση Λειψίας του

5) *Γενικὸς Κανονισμὸς τῆς Ἑλληνικῆς Λέσχης Χαλκηδόνος*, 1908, *Κανονισμὸς τῆς Ἑλληνικῆς Συνταγματικῆς Λέσχης Κοντοσκαλίου*, 1908, *Κανονισμὸς Ἑλληνοαρμενικῆς Ἀδελφότητος*, 1908, *Κανονισμὸς τῆς ἐν Βαθυρρύακι Ἑλληνικῆς Λέσχης*, 1908, *Κανονισμὸς τοῦ ἐν Χαρταλιμῆ Σωματείου «Ὁ Προοδευτικὸς Σύνδεσμος»*, 1908, *Κανονισμὸς τῆς ἐν Πασάκιοι Φιλεκπαιδευτικῆς καὶ Φιλοπτώχου Ἀδελφότητος «Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι»*, 1909, *Καταστατικὸν, Διεθνῆς Συναδέλφωσις Ὑπαλλήλων*, 1909, *Καταστατικὸν, Ἑλληνικὴ Ἐνωσις Ἐμποροπαλλήλων*, 1911.

6) *Κανονισμὸς τῆς ἐν Γαλατᾷ Ἑλληνικῆς Ὁρθοδόξου Κοινότητος*, 1919, *Κανονισμὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ Συλλόγου ὁ «Ἐλικῶν»*, 1919, *Κανονισμὸς τῆς Ἑλληνικῆς Ὁρθοδόξου Κοινότητος Κοντοσκαλίου*, 1919, *Κανονισμὸς τοῦ ἐν Ἀγίῳ Στεφάνῳ Ἑλληνικοῦ Λαϊκοῦ Συνδέσμου «Ὁ Εὐαγγελισμὸς»*, 1920, *Κανονισμὸς τῆς Ἑλληνικῆς Ὁρθοδόξου Κοινότητος Ὑψωμαθειῶν*, 1920, *Κανονισμὸς τῆς Ἑλληνικῆς Ὁρθοδόξου Κοινότητος Χρυσοκεράμου (Κουσκουντζουκίου) Ἐπαρχίας Χαλκηδόνος*, 1922.

1823 και την «Κωμωδία τοῦ Μήλου τῆς Ἐριδος ... ἦτοι Δράματα Νέα, Περίεργα καὶ ὠφελιμώτατα, παρὰ Δημητρίου Ντέτε, ἐξ Ἀργυροκάστρου», ἐκδοση Βιέννης του 1826, ἐνῶ ἡ παλαιότερη ἐκδοση Κωνσταντινούπολης εἶναι τὸ δραματικὸ πόνημα «Τὸ ἄσυλο τοῦ φθόνου καὶ ὁ Πεφωτισμένος Αὐλικὸς» τοῦ Νικόλαου Σούτσου, του 1842, καὶ σε μετάφραση ἡ «Ἡ Βερανζέρη» του 1871.

- Καραμανλίδικα

Ἡ ἐνότητα «καραμανλίδικα» – βιβλία στὴν τουρκικὴ γλῶσσα με ἐλληνικὴ γραφὴ, τα ὁποῖα χρησιμοποιοῦσαν οἱ τουρκόφωνοι Ἑλληνορθόδοξοι– περιλαμβάνει 160 τίτλους καὶ καλύπτει τὴν χρονικὴ περίοδο 1782-1921. Στὴ συντριπτικὴ τους πλειοψηφία εἶναι ἐκδόσεις Κωνσταντινούπολης, ἀλλὰ υπάρχουν καὶ τίτλοι που ἔχουν ἐκδοθεῖ στὴν Ἀθήνα, τὴ Βενετία, τὴ Σμύρνη καὶ τὸ Λονδίνο. Περιλαμβάνει σχεδὸν ὅλες τὶς γνωστὲς κατηγορίες καραμανλίδικων ἐκδόσεων: ἐκκλησιαστικά/λειτουργικά βιβλία, κατὰ κύριο λόγο Παλαιὰ καὶ Καινὴ Διαθήκη, Ψαλμοὺς, προσευχητάρια, βιβλία κατήχησης, μυθιστορήματα μεταφρασμένα ἀπὸ ευρωπαϊκὲς γλῶσσες, πρωτότυπα μυθιστορήματα, θεατρικὰ ἔργα καὶ ιστορικὲς/ἐπιστημονικὲς μελέτες, γραμμένες ἀπὸ Μικρασιάτες λογίους, ἡμερολόγια, περιοδικὰ.

- Λεξικά καὶ Μέθοδοι Διδασκαλίας

Ἡ ἐνότητα αὐτὴ περιλαμβάνει πάνω ἀπὸ 200 τίτλους. Ἡ παλαιότερη μέθοδος διδασκαλίας τῆς τουρκικῆς γλῶσσας εἶναι ἡ «Κλεῖς τῆς Τουρκικῆς Γλῶσσης» (Κωνσταντινούπολη, 1832), ἐνῶ

το παλαιότερο λεξικό είναι το «Λεξικὸν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης» (Αθήνα, 1839), και οι εκδόσεις Σμύρνης «Λεξικὸν Ἑλληνοαγγλικὸν καὶ ἀγγλοελληνικὸν» (1867), «Λεξικὸν Ἑλληνογαλλικὸν» (1872), καθώς και το «Λεξικὸν τουρκοελληνικὸν μετὰ προχείρου γεωγραφικοῦ λεξικοῦ» του Μηλιόπουλου (1894).

- Ημερολόγια -Λευκώματα

Η ενότητα «ημερολόγια», με περισσότερους από 190 τίτλους, περιλαμβάνει ημερολόγια που έχουν εκδοθῆ στην Κωνσταντινούπολη, αλλά και σε άλλες πόλεις με σημαντικό ελληνορθόδοξο πληθυσμό, όπως η Σμύρνη,⁷ ή και σε μικρότερες κοινότητες, όπως ο Ελλήσποντος, η Μαλακοπή και η Μερσίνα.⁸ Στην ίδια κατηγορία εντάσσονται και τα τοπικά λευκώματα, όπως το «Λεύκωμα ἢ Ἡπειρος, 1911», μαθητικά λευκώματα των διαφόρων σχολείων, αλλά και λευκώματα ιερών ναών. Το παλαιότερο ημερολόγιο της συλλογῆς είναι το «Ἐθνικὸν Ἡμερολόγιον τοῦ ἔτους 1865», του Μ.Π. Βρεττού, που εκδόθηκε το 1864 στο Παρίσι, και το «Ἡμερολόγιον τῆς Ἀνατολῆς», των Π. Θωμά και Α. Παλαιολόγου, που εκδόθηκε το 1879 στην Πόλη.

- Μουσικά

Η ενότητα περιλαμβάνει πάνω από 150 τίτλους κοσμικῆς και εκκλησιαστικῆς-βυζαντινῆς μουσικῆς, καθώς και ιστορικά βιβλία σχετικά με συλλόγους, όπως η Πατριαρχικὴ Σχολὴ Εκκλησιαστικῆς Μουσικῆς. Το παλαιότερο βιβλίο της ενότητάς αυτής εκδόθηκε το 1820 στο Βουκουρέστι και είναι το «Σύντομον Δοξαστᾶριον τοῦ αἰοιδίμου Πέτρου Λαμπαδαρίου», ενώ η παλαιό-

7) Ἡμερολόγιον τῆς Ἀνατολῆς τοῦ Α. Παλαιολόγου, 1886, 1887, Ἡμερολόγιον Σκόκου, 1894, Ἀστὴρ τῆς Ἀνατολῆς, 1899, Ἡμερολόγιον Ἐγκυκλοπαιδικὸν Βρεττού, 1901, Ὁ Φάρος τῆς Ἀνατολῆς, 1902, Ἡμερολόγιον Μαθητῶν τοῦ Ζωγραφείου «Ἐλπίς», 1911, 1913, Ἀνατολικὸν Ἡμερολόγιον Μάλη, Σμύρνη, 1913, Μικρασιατικὸν Ἡμερολόγιον Ἑλένης Σβορώνου, 1916, Ἡμερολόγιον Μαθητικοῦ Συσσιτίου Βλάγκας.

8) Ἡμερολόγιον «ὁ Ἑλλήσποντος», 1901, Ἡμερολόγιον τῶν Ἐθνικῶν Φιλανθρωπικῶν Καταστημάτων, 1905, Ἡμερολόγιον Ἀδελφότητος Ὁρθοδοξίας Μερσίνης, 1909, 1910, Βιθνιακὸν Ἡμερολόγιον «ὁ Φρουρός», 1914, Ἐγκόλπιον Ἡμερολόγιον Μαλακοπῆς, 1922.

τερη έκδοση Κωνσταντινούπολης είναι η τυπωμένη το 1830 «... ἐν τῇ κατὰ τὸν Γαλατᾶν Τυπογραφίᾳ τοῦ Κάστορος», «Βίβλος Καλουμένη Εὐτέρπη, περιέχουσα συλλογὴν ἐκ τῶν νεωτέρων καὶ ἡδυτέρων ἐξωτερικῶν μελῶν, μὲ προσθήκην ἐν τῷ τέλει καὶ τινῶν ρωμαϊκῶν τραγωδιῶν εἰς μέλος ὀθωμανικὸν καὶ εὐρωπαϊκόν, ἐξηγηθέντων εἰς τὸ νέον τῆς Μουσικῆς σύστημα παρὰ Θεοδώρου Φωκέως καὶ Σταυράκη Βυζαντίου...» καὶ το «Μουσικὸν Ἀπάνθισμα (Μεδζουμαΐ Μακαμάτ) διαφόρων ἀσμάτων μελοποιηθέντων παρὰ διαφόρων μελοποιῶν τονισθέντων μὲν παρὰ Ἰωάννου Ζωγράφου Κεΐβελν..., ἐν Κων/πόλει ἐκ τοῦ τυπογραφείου «Ἡ Ἀνατολή» Ευαγγελينوῦ Μισαηλίδου», 1872.

Οἱ παραπάνω εἶναι οἱ κύριες ἐνότητες τῆς Συλλογῆς, ἡ ὁποία ὡστόσο περιλαμβάνει καὶ βιβλία ποὺ δὲν ἐντάσσονται σὲ καμιά ἀπὸ τὶς παραπάνω κατηγορίες καὶ δὲν εἶναι τόσα στὸν ἀριθμὸ ὥστε νὰ ἀποτελοῦν μιὰ ξεχωριστὴ ἐνότητα, ὅπως βιβλία νομικά, ἐκδόσεις τοπικῆς ἱστορίας, σύγχρονες ἱστορικὲς μελέτες, φιλολογικὰ καὶ σατυρικὰ περιοδικὰ τῆς Πόλης καὶ τῆς Σμύρνης, (Ἐπιθώρησις, Φιλόκαλος Σμυρναῖος, Ἐπτάλοφος, Νέα Ἐπτάλοφος, Πανδώρα, Ἐβδομαδιαία Ἐπιθεώρησις Νεολόγου, Ἐπίκαιρος, Σατάν, Ἀπ' Ὅλα, Κόσμος) καὶ περιοδικὰ στα καραμανλίδικα (Τερακκί, Ἀνατὸλ Ἀχτερί). Οἱ σπάνιες αὐτὲς ἐλληνικὲς ἐκδόσεις τῆς Κωνσταντινούπολης ἀποτελοῦν ταυτόχρονα πολύτιμα τεκμήρια γιὰ τὴν ἱστορία τῆς πλούσιας ἐκδοτικῆς δραστηριότητος τῶν Ἑλληνορθόδοξων, τὰ τυπογραφεῖα καὶ τοὺς ἐκδοτικοὺς οἴκους, ὅπως τὸ Πατριαρχικὸ τυπογραφεῖο, τὸ τυπογραφεῖο «Ἀνατολή» τοῦ Ε. Μισαηλίδη, τὰ τυπογραφεῖα Σ. Ι. Βουτυρά, Α. Α. Κορομηλά, Ι. Α. Βρετού, Ἀριστοβούλου - Αναστασιάδου καὶ Σία, «Ἀνατολικὸ Ἀστέρως», Α. Χρηστίδου, Κ. Ζιβίδου, Ν. Γ. Κεφαλίδου, Φ. Βαλλά, κ.ά..

Ἡ Βιβλιοθήκη λειτουργεῖ καθημερινά καὶ εἶναι ἀνοικτὴ σὲ ὅλους τοὺς ἐρευνητὲς, οἱ ὁποῖοι μποροῦν νὰ ἀπευθύνουν τὶς ἐρωτήσεις καὶ αἰτήσεις γιὰ ψηφιοποίηση τεκμηρίων στὴ Γραμματεία, στὸ τηλέφωνο + 90 (0) 212 244 86 40 ἢ στὶς ηλεκτρο-

νικές διευθύνσεις grgencon.kon@mfa.gr και sismanogliomegaro@gmail.com. Το πρόγραμμα ψηφιοποίησης και ανάρτησης των τεκμηρίων έχει ως στόχο να θέσει τη σπάνια και πολύτιμη αυτή συλλογή στην υπηρεσία όλων των ερευνητών που μελετούν την ιστορία των Ελλήνων στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, και ιδιαίτερα στην Κωνσταντινούπολη, την ιστορία του Ελληνισμού και της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας / Τουρκίας γενικότερα. Οι ερευνητές έχουν άμεση πρόσβαση στον ηλεκτρονικό κατάλογο καθώς και στα τεκμήρια που ψηφιοποιούνται και αναρτώνται στο ψηφιακό αποθετήριο «Μέδουσα» στις διευθύνσεις <http://medusa.libver.gr> και www.mfa.gr/sismanogliomegaro.